

SAKSFRAMLEGG

Til:
Universitetsstyret

Møtedato:
22.9.2016

Sak:

Ordning for styring og ledelse på institusjonsnivå ved UiT Norges arktiske universitet

Innstilling til vedtak:

1. Universitetsstyret vedtar å videreføre gjeldende ordning med valgt rektor ved UiT Norges arktiske universitet.
2. Universitetsdirektøren bes om å legge fram sak om størrelse og sammensetning av universitetsledelsen med virkning fra 1.8.2017 til universitetsstyrets møte 27.10.2016.

Bakgrunn:

Universitetsstyret bes i denne saken om å ta stilling til om UiT med virkning fra 1.8.2016 skal videreføre dagens ordning med valgt rektor, eller om rektor skal rekrutteres gjennom en ansettelsesprosess. Styret har i møte 19.5.2016, sak 23/16 *Prosess for vurdering av organisering og styring og ledelse ved UiT Norges arktiske universitet*, bedt universitetsdirektøren legge fram slik sak til behandling i styremøte 22.9.2016.

Med virkning fra 1.6.2016 er [lov av 1. april 2005 nr. 15 om universiteter og høyskoler](#) (universitets- og høyskoleloven) blitt endret på flere punkter:

- Ansatt rektor og ekstern styreleder er ny normalmodell for styring og ledelse ved statlige utdanningsinstitusjoner (§ 10-1)
- Institusjonenes styrer kan selv avgjøre om institusjonen skal ha valgt rektor, med rektor som styrets leder (§ 10-2)
- Styrets vedtak om hvorvidt rektor skal velges eller ansettes treffes med alminnelig flertall (§ 10-2)
- Ved ansatt rektor utnevner Kunnskapsdepartementet ekstern styreleder på fritt grunnlag (§ 9-3)

Loven angir to hovedmodeller å rekruttere rektor på, enten ansettelse eller valg. Etter lovendringen er normalmodellen ansatt rektor, mens valgt rektor er et alternativ. Loven åpner for kombinasjonene i) ansatt rektor og ekstern styreleder eller ii) valgt rektor som også er styreleder. Den enkelte institusjon ved styret står fritt til å bestemme hvilken ordning som skal gjelde ved institusjonen. Hovedkjennetegn ved de to ordningene er:

Valgt rektor	Ansatt rektor
<ul style="list-style-type: none"> - Rektor er styrets leder og øverste faglige leder - Rektor velges for fire år av ansatte og studenter - Universitetsdirektøren leder UiTs administrative virksomhet 	<ul style="list-style-type: none"> - Rektor er øverste faglige og administrative leder - Rektor ansettes på åremål for fire år - Ekstern styreleder oppnevnes av Kunnskapsdepartementet

Nærmere beskrivelse følger i vedlagte bakgrunnsdokument (vedlegg 1).

Flere statlige utdanningsinstitusjoner har med bakgrunn i lovendringen behandlet ordning for styring og ledelse i sine styrever. Tabellen viser vedtatte styringsmodeller ved norske universiteter:

	Valgt rektor	Ansatt rektor
UiO	x	
UiB	x	
NTNU		x
NMBU		x
UiS		x
UiA	x	
Nord Universitet		x

Prossessen

Universitetsdirektøren har lagt opp til en bred og åpen prosess i forkant av styrebehandlingen 22.9.2016. I prosessen inngår formelle høringssvar (vedlegg 2), åpne møter ved alle hovedcampuser, spørreundersøkelse/questback (vedlegg 3), og informasjon og diskusjonsforum på egen nettside. Temaet er også belyst og diskutert på høstens ledersamling for universitetsledelsen, dekaner, fakultetsdirektører og avdelingsdirektører.

Det har i liten grad framkommet entydige synspunkter for den ene eller andre ordningen på de åpne møtene. Som i høringsuttalelsene er det blitt fremmet gode argumenter for begge ordninger. Spørreundersøkelsen viser at av 741 respondenter (studenter og ansatte) ønsker 71 % å videreføre dagens ordning, og dette synet gjenspeiles i kommentarfeltet i undersøkelsen. Et klart flertall av respondentene ved alle fakulteter og enheter ønsker en ordning med valgt rektor, med unntak av Avdeling for vernepleie og Fakultet for ingeniørvitenskap og sikkerhet.

Høringsuttalelser

Alle enheter under styret har levert høringssvar, samt Studentparlamentet og tjenestemannsorganisasjonene NTL og Forskerforbundet. En oppsummering av høringssvarene er gitt i vedlegg 2. Høringsbrevet og svarene fra høringsinstansene er tilgjengelig på nettsiden <https://uit.no/ledelsesmodell>.

Høringsinstansene tar i hovedsak stilling til valg av styring og ledelsesordning på institusjonsnivået, hovedbegrunnelser for vurderingen, og hva som synes å være en hensiktsmessig størrelse og sammensetning av rektorteamet. Tabellen nedenfor viser at høringsinstansene er delt i vurderingene i hva som er den mest hensiktsmessige ordningen for styring og ledelse på institusjonsnivå ved UiT:

	Valgt rektor	Ansatt rektor og ekstern styreleder
--	--------------	-------------------------------------

Fakulteter og øvrige enheter under styret	5	4
Tjenestemannsorganisasjoner	2	
Studentparlamentet	1	

HSL-fak, Jurfak, IRS-fak, Kunstfak og TMU anbefaler å videreføre ordningen med valgt rektor. Helsefak, BFE-fak, IVT-fak og Avdeling for vernepleie tilrår å innføre lovens normalmodell med ansatt rektor og ekstern styreleder. NT-fak og UB er nøytrale i sine høringssvar og angir at det er vektige argumenter for og imot begge ordningene. De viser til at det finnes ulike konklusjoner på hvilken ordning som UiT er best tjent med, og at det viktigste i valg av ordning er hvordan vi sikrer forankring, åpenhet og legitimitet i prosessen. NTL, Forskerforbundet og Studentparlamentet anbefaler å videreføre dagens ordning med valgt rektor.

Valgt rektor som også er styreleder

I høringssvarene blir det fremmet argumenter for og imot de ulike styrings- og ledelsesordningene. Høringsinstanser som tilrår å videreføre ordningen med valgt rektor fremhever verdien av en demokratisk prosess som sikrer ansattes og studenters reelle medbestemmelse og innflytelse. Med henvisning til at UiT er forskjellig fra andre organisasjoner i offentlig sektor og fra bedrifter i privat næringsliv, bør UiT beholde sin status som en autonom institusjon. Rektors interne legitimitet gjennom innsikt og forståelse for kjerneoppgavene utdanning, forskning og formidling, kjennskap til institusjonen og forståelse for geografisk kompleksitet, blir fremmet som argumenter for å fortsatt rekruttere rektor gjennom valg. Enhetene viser til at valgt rektor er den ordningen som best sikrer faglig og ledelsesmessig legitimitet i universitetssamfunnet, og opprettholder institusjonens akademiske frihet og uavhengighet.

NTL og Forskerforbundet peker på verdien av å bevare en levende offentlig debatt og universitetspolitisk engasjement rundt valg, universitetsdemokrati og ivaretagelse av akademiske prinsipper. Studentparlamentet fremhever universitetsdemokratiets egenverdi og studentenes innflytelse.

Ansatt rektor og ekstern styreleder

Høringsinstanser som tilrår å innføre normalmodellen med ansatt rektor og ekstern styreleder, trekker fram klarere ansvarslinjer og en mer tydelig og profesjonell styring med fokus på strategisk arbeid som vektige argumenter. Overgang til en ny styrings- og ledelsesordning på institusjonsnivå vil gi en konsistent ledelsesmodell med gjennomgående enhetlig ledelse fra rektor via dekan til instituttledelse. Ansatt rektor får et helhetsansvar for den samlede faglige og administrative virksomheten. Innføring av ekstern leder av universitetsstyret vil motvirke risiko for maktkonsentrasjon og dobbeltroller, og tilføre institusjonen profesjonalitet og et strategisk fokus. Høringsinstansene fremhever UiT som en svært viktig samfunnsinstitusjon, og at det er prinsipielt viktig at rekrutteringsgrunnlaget og tilfang av kandidater til rektorstillingen er best mulig. Studenter og ansattes medvirkning vil kunne bli ivaretatt gjennom styrerepresentasjon. Det framheves som viktig at ansatte og studenter sikres medbestemmelse i rekrutteringsprosessen, eksempelvis gjennom en bredt sammensatt komite der ulike fagmiljøer, studenter og tjenestemannsorganisasjoner er representert.

Universitetsdirektørens vurderinger

Universitetsdirektøren vil peke på at det finnes et erfaringsgrunnlag fra UiT og andre institusjoner i universitets- og høyskolesektoren som viser at det er mulig å få begge typer ordninger til å fungere godt. Det foreligger ikke klare indikasjoner på at det er store forskjeller mellom ordningene med hensyn til institusjonenes forutsetninger for å oppnå gode resultater, jf. også NIFUs studie fra 2013, hvor det ikke ble funnet vesentlige forskjeller med hensyn til institusjonenes strategiarbeid.

Høringsinstanser som ønsker å videreføre dagens ordning, framhever at valgt rektor og todelt ledelse vil kunne ivareta hensyn til medvirkning og direkte demokrati, akademisk frihet, faglig legitimitet og institusjonens uavhengighet. De samme typer hensyn har vært utslagsgivende for et flertall av respondentene i spørreundersøkelsen. Erfaringer fra tidligere valg ved UiT viser imidlertid at valgdeltakelsen kunne vært høyere¹, og at det kan være krevende for kandidater fra mindre enheter å oppnå tilstrekkelig støtte til å nå opp i et rektorvalg.

Høringsinstanser som ønsker overgang til ordning med ansatt rektor og ekstern styreleder, framhever at UiT vil få en mer konsistent og gjennomgående ledelsesordning, fra rektor via dekan til instituttleder, og et antatt bredere rekrutteringsgrunnlag for denne viktige stillingen. Det blir trukket fram fordeler ved å oppnå et skille mellom rollen som styreleder og rollen som øverste leder for institusjonens faglige virksomhet. Ordningen kan imidlertid sies å innebære en svekkelse av institusjonens autonomi, ved at departementet på fritt grunnlag vil utpeke UiTs styreleder.

Universitetsdirektøren har forståelse for argumentasjonen for begge typer ordning for styring og ledelse på institusjonsnivå, og ser at det er noen ulemper knyttet til hver av disse. Dersom universitetsstyret velger å treffe vedtak om overgang til ordning med ansatt rektor, vil det redusere den direkte medbestemmelsen for ansatte og studenter i rekrutteringsprosessen. Universitetsdirektøren vil legge stor vekt på å ivareta kravet i universitets- og høyskolelovens § 10-1, som fastsetter at ansettelsesprosessen skal sikre at rektor har faglig og ledelsesmessig legitimitet, og at studentene og ansatte blir hørt. I tillegg vil representanter for ansatte og studenter samlet ha flertall i universitetsstyret, som skal treffe vedtak om ansettelse.

UiT har i dag todelt ledelse på institusjonsnivå og enhetlig ledelse på fakultets- og instituttnivå. Universitetsdirektøren ser fordelene med at overgang til ansatt rektor vil gi en enhetlig ledelsesordning og et tydelig helhetsansvar for den samlede virksomheten. Ekstern styreleder vil i samarbeid med rektor kunne tilføre UiT et forsterket moment i sin strategiske utvikling. Ordningen vil også motvirke risiko for for sterk grad av maktkonsentrasjon og mulige dobbeltroller, ved at funksjonene som rektor/daglig leder og styreleder blir klart adskilte.

Universitetsdirektøren ser det imidlertid også som viktig å ivareta institusjonens autonomi, og legge til rette for et levende universitetsdemokrati og universitetspolitisk engasjement blant studenter og ansatte. Dette finner støtte i questback-undersøkelsen som viser at rektors legitimitet blant ansatte og studenter, og ansatte og studenters innflytelse på hvem som skal bli rektor, er de viktigste hensynene i valg av ordning. Ordning med valgt rektor synes å gi høy faglig og ledelsesmessig legitimitet blant universitetets ansatte og studenter. Videreføring av ordningen med valgt rektor støttes også av et flertall av høringsinstansene.

¹ Valgdeltakelse ved rektorvalg ved UiT, i prosent: 2009: Vit 64; T/A 56; Stud 17; Totalt 27,9 %. 2013: Vit 66,8; T/A 62; Stud 13; Totalt 24,5 %.

Universitetsdirektøren mener at UiT vil kunne fungere godt med begge typer ordning for styring og ledelse på institusjonsnivå. Det er trolig ikke valg av ordning i seg selv som er mest avgjørende for om UiT vil oppnå gode resultater, men i større grad hvordan institusjonen forvalter rollene, og hvordan beslutnings- og gjennomføringsprosesser blir lagt opp for å oppnå god forankring, åpenhet og legitimitet. Uansett hvilken ordning som blir valgt, er det viktig å etablere en hensiktsmessig sammensetning, størrelse og arbeidsdeling i universitetsledelsen, gode lederteam, og godt samspill innad i institusjonen og med omgivelsene.

Universitetsdirektøren har i denne saken innstilt på å videreføre gjeldende ordning med valgt rektor, som samlet sett blir vurdert til å best ivareta institusjonens behov for de nærmeste årene. Det er to hovedhensyn som har vært utslagsgivende for innstillingen, og begge er av mer erfaringsbasert enn av prinsipiell art. Det ene er at UiT i dag har en velfungerende ordning. Det foreligger etter universitetsdirektørens vurdering ikke tilstrekkelig tungtveiende grunner for å gå bort fra en ordning som har vist seg å fungere godt for institusjonen. UiTs rektor har en sterk posisjon og høy legitimitet både innad og utad. Det er gode erfaringer med at dagens skille mellom ansvar for den faglige og den administrative virksomheten gir rektor muligheter for å ha et tydelig fokus på faglig og strategisk utvikling og på UiTs relasjoner til omgivelsene, mens universitetsdirektøren ivaretar ansvaret for forvaltningen.

Det andre hensynet som har hatt betydning for universitetsdirektørens innstilling, er at UiT Norges arktiske universitet nylig har gjennomført fusjonsprosesser, står overfor et krevende arbeid med å realisere mål og strategier som er satt for institusjonen og landsdelen, og skal gjennomføre endringer i den interne organiseringen. I denne situasjonen mener universitetsdirektøren det er grunn til å legge vekt på at institusjonens rektor bør ha høy intern legitimitet og støtte fra ansatte og studenter, og sterk forankring i og kjennskap til institusjonen og landsdelen. Det vurderes også som viktig å ivareta institusjonens autonomi. Videreføring av gjeldende ordning med valgt rektor vil etter universitetsdirektørens vurdering gi best forutsetninger for å lykkes med dette arbeidet, og skape stabilitet og oppslutning rundt institusjonsledelsen.

Lasse Lønnum
universitetsdirektør

Dokumentet er elektronisk godkjent og krever ikke signatur

Saksbehandler: Ann Karin Tobiassen og Bjarte Toftaker

Vedlegg:

- 1. Bakgrunnsdokument*
- 2. Oppsummering av intern høring*
- 3. Oppsummering av spørreundersøkelse*